

Miodrag Janković

Beseda na promociji knjige

**DR DAVID ALBALA - SPECIJALNI DELEGAT PRI
JUGOSLOVENSKOM KRALJEVSKOM
POSLANSTVU U VAŠINGTONU 1939-1942**

(20. april 2011. godine,
Ministarstvo inostranih poslova Republike Srbije, Beograd)

Vaše Kraljevsko Visočanstvo,
Vaše Ekselencije,
Dame i gospodo,

Knjiga dr Đorđa Lopičića na svetlost dana i pred našu pažnju iznosi jednu skoro zaboravljenu ličnost: Dr Davida Albalu, našeg sugrađanina, Srbina Mojsijeve vere. Ali ne samo to. Dr Đorđe Lopičić na fin i diskretan način skida jedan od velova zaborava koji je skrivao od nas velikog srpskog državnika: NJKV kneza Pavla Karađorđevića. Ni to nije sve. U trenutku kada se na našoj javnoj sceni vodi velika i strasna polemika oko pitanja treba li rehabilitovati kneza Pavla (uz napomenu da je on jedini Karađorđević koga su komunisti proglasili za ratnog zločinca) i da li je puč od 27. marta bio slavno ili neslavno delo, knjiga o dr Albali nam daje povod da razmišljamo o *trećem putu*, geopolitičkoj koncepciji koju nam je u amanet ostavio naš duhovni otac Sveti Sava - o Srbiji ni na Istoku ni na Zapadu.

Ali, pođimo redom.

Dr David Albala je kao lekar i srpski oficir učestvovao u oba Balkanska rata i u Prvom svetskom ratu, bio je teško ranjen i bio odlikovan za hrabrost. Godine 1917, dr Albala je postao član srpske vojne misije u SAD koja je imala zadatak da obezbedi Kraljevini Srbiji kredit za kupovinu oružja. Zahvaljujući dr Albali SAD su Srbiji odobrile kredit od milion dolara. Istovremeno, dr Albala je uspeo da dobije jedan vrlo važan dokument: 27. decembra 1917, po odobrenju srpske kraljevske vlade, dr Milenko Vesnić, opunomoćeni ministar i šef srpske vojne misije u SAD, uručio je dr Davidu Albali pismenu podršku Srbije jevrejskom narodu za obnovu njihove države u Palestini. To se zbilo samo mesec dana posle Balfurove deklaracije i ovo pismo je de fakto priznanje Izraela 30 godina pre nego što je nastao.

Dr Albala je, vidi se iz ove knjige, bio veliki cionista. Ali i srpski rodoljub. Zbog svojih izuzetnih osobina (poliglota, ljubitelj umetnosti...) postao je prijatelj kneza Pavla i njegov dobar sagovornik, pa ga je lično Knez, 1939. godine, odredio za tajnu misiju u SAD. Po drugi put u životu, dr Albala je trebalo da pokuša da dobije kredite za kupovinu oružja. Ovoga puta za jugoslovensku vojsku. Dr Albali nije uspelo da ponovi svoj podvig iz 1917. godine, Amerikanci nisu dali zajam.

O svemu je dr Albala detaljno izveštavao ministra inostranih poslova Aleksandra Cincar-Markovića i kneza Pavla. Ti poverljivi izveštaji se sad prvi put objavljuju.

Dakle, ova knjiga opravdava kneza Pavla od optužbi komunista da je tobože sabotirao naoružavanje i pripreme za odbranu Kraljevine Jugoslavije.

Mi danas znamo, na osnovu verodostojnih dokumenata, šta je sve knez Pavle činio kako bi naš narod sačuvao od pakla Drugog svetskog rata. Nekoliko radova na tu temu je već objavljeno.

25. marta 1941. godine premijer Dragiša Cvetković i ministar inostranih poslova dr Cincar Marković potpisali su u Beču protokol o pristupanju Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu. Knez Pavle, Vlada i Krunski savet izabrali su jedini moguć put za očuvanje neutralnosti. Bio je to, rekao bih, svetosavski „treći put“. Vrlo vešto, našoj diplomatiji, predvođenoj knezom Pavlom, uspelo je da od firera nemačkog Rajha dobije privilegovan položaj za Jugoslaviju.

Sve je, međutim, srušeno 27. marta. General Mirković i njegovi majori oborili su namesnički režim, doveden je general Simović za predsednika vlade. Engleska je potrošila 100 000 funti za podmićivanje srpskih političara i nekih stranaka. Uspelo im je da Jugoslaviju uvuku u rat.

Nemačka odmazda je bila žestoka: 6. aprila je bombardovan Beograd, posle jedanaest dana Simović je naredio kapitulaciju. Pučistička vlada je zajedno sa kraljem Petrom II pobjegla iz zemlje. Vojska je doživela debakl, ali samo su Srbi iz te vojske odvedeni u nemačko zarobljeništvo.

Ne sumnjam da će vas, diplomate, zanimati da pročitate ovu izuzetnu knjigu. Međutim, hoću da završim ovo kratko izlaganje navodima iz knjige jednog savremenika dr Albale, još jednog našeg Beograđanina, Srbina Mojsijeve vere, heroja iz Prvog rata, poručnika u Đačkom bataljONU, jednog od legendarnih 1300 kaplara, velikog erudite, srpskog pisca Stanislava Vinavera.

Kao rezervni oficir, Vinaver je mobilisan i učestvovao je u aprilskom ratu. Bio je zarobljen i sproveden u nemački „oflag“ Osnabruk. Šta je sve video i doživeo u tom logoru od svojih - oficira, Vinaver je opisao u nevelikoj knjizi „Godine poniženja i borbe“, štampanoj u Beogradu 1945. godine. Odmah ćete videti opravdanost ovih navoda. Već u prvom poglavlju, pod naslovom „Ljaga“, Stanislav Vinaver kaže:

„I pored naše potpune nespremnosti za savremeni rat, i uprkos našoj neorganizovanosti i rastrojstvu, neprijateljskoj nadmoći, petokolonaškom ili paralizovanom stavu visokog komandovanja - vest i svest o brznoj kapitulaciji porazila je svakoga prosečnoga našega oficira. Nije hteo, nije umeo da veruje. Znali smo da moramo podleći. Ali kad? Nikome u glavu nije išlo da će to da se dogodi tako naglo i tako sramno. (...)

Za ljagu psihički niko nije bio spreman. Sramota je bila nerazumljiva. (...) Kapitulirala je cela vojska i cela celcata imala je da ide u ropstvo, pošto se razoruža, pošto svu našu spremu izručimo neprijatelju - oružje koje je za našeg vojnika svetinja (mnogi su ljubili pušku predajući je, - većina je gledala da je sakrije: greh je predati pušku kao što je greh gaziti hlebac)...

Na predavanjima za rezervne oficire - komandante bataljona, nama su izlagali proslavljeni, ordenima zakićeni generali, koji su selima dali imena, a u varošima dobijali ulice, da se naš vojnik ne boji tenka ni

savremene tehnike o kojoj kukavice tolike netačne zabune unose u svet. Što nikom nije bilo moguće - to će biti moguće nama!

Bezgranično poverenje naroda prema svojoj vojsci, prema oficirima kao nosiocima njenim skrhalo se do kraja nekom vrstom tektonskog pomeranja, koje potpuno menja izgled zemljišta. Ukoliko je vera bila veća i razočarenje veće. Vojnici su nas od dana kapitulacije prezreli, a naredbe o predaji oružja nisu uopšte shvatili. Nisu shvatili da se tako nešto sme reći, izgovoriti, kao što ima stvari o kojima se možda sme misliti, ali glasno govoriti ne sme: da zlo ne čuje, da se ne obesveti pojam čoveka i njegovog dostojanstva.

Narod je zanemio od čuda. A žene? Prilikom ispraćaja za Nemačku dočekale su nas psovkom. Ostala je doduše neka vrsta žalosti koja se ima prema prosjaku.(...) Stara slava iznenada bila je prokockana. Zar se to uopšte moglo prokockati? To se osećalo teže no materijalna propast. Kome verovati?"

Evo, samo iz ovih nekoliko redova svedočenja Stanislava Vinavera, može se zaključiti da je Knez Pavle odlično sagledao stanje naše vojske i komandnog kadra i da je i zbog toga, imajući na umu neporecive istine o stvarnoj vojnoj moći naše vojske, želeo da sačuva zemlju od rata i ljage.

Generali Simović, Ilić i Mirković najpre su lagali sami sebe, pa onda Engleze i na kraju su utekli sa poprišta. Sa mladim kraljem pod miškom, kako je to rekao Miloš Crnjanski: „pod monarhističkim kišobranom“.

**Stanislav Vinaver je napisao jednu poraznu istinu koja glasi:
„Izgubili smo sebe“.**

I ja bih završio ovo obraćanje sa:

Izgubili smo sebe u - Jugoslaviji.

I zato još čekamo da u našoj Srbiji, zakonski bude rehabilitovan naš veliki, srpski, Knez.